

Bilanțuri, începuturi

■ CU pași mărunți, stagiunea se apropie de maturitate, nu numai evolutiv, ci și calitativ, săptămîna din urmă a Cinematicii distingîndu-se prin destule filme importante, apte să pledeze pentru arta a șaptea chiar cînd ea pare amenințată de o criză a facilității. Au abundat pelicule recente, două din ciclurile majore, derulate cronologic, expirînd acum, la sfîrșitul anului. Astfel, s-a încheiat retrospectiva Andrzej Wajda, care timp de două luni ne-a pus la curent, aproape pînă la zi, cu operele marelui romantic polonez.

Ciclul filmelor despre tineret s-a încheiat și el, *Croaziera* lui Mircea Daneliuc și *Camera cu fereastră spre mare* a lui Zaorski — ultimele pelicule prezentate — demonstrînd că această categorie non-estetică, considerată mai degrabă publicistică, poate fi înobilată atunci cînd demersul este făcut nu numai cu pasiune entuziastă, dar și cu flacăra mai joasă dar mai pătrunzătoare a discernîmintului, care nu permite tineretii să rămînă simpli decor festivi, ci îi dă adîncime tocmai prin jocul de umbre al opțiunilor.

De notat că, din producția românească a anului 1980 — an deosebit de bun în ansamblu — au mai figurat în programul săptămîinii două titluri prestigioase: *Lumina palidă* a durerii și *Întoarcerea lui Vodă Lăpușneanu*. Acest din urmă film a încheiat dealtfel un ciclu mai amplu care a reținut atenția cineaștilor: medalioul Silviei Popovici. Au fost prezentate zece filme. Filmografia actriței nu este deosebit de întinsă, dar reușește să închege, cu mai multă convingere poate decît dacă s-ar fi diluat în prezări oarecare, un tip, o personalitate exactă. Începînd cu *Alois-Centinul La mere*, trecînd prin *Darele, Furtuna, Dragoste lungă de-o seară, Gioconda fără suris* și ajungînd la filmul citat, înfățișările Silviei Popovici, foarte diverse ca mască, temperament, caracter, frapăză prin asemănarea lor, asemănare de miez, de combustie, de generoasă dăruire. Impresia este că actrița nu s-a lăst distribuită într-un rol sau altul, care parea doar a i se potrivi, ci s-a suprapus parca, de fiecare dată, unui contur precis, destinat obiectiv rîmăi ființei sale. Romanticismul violent și totodată canid, vitalitatea debordantă și totodată reținută sînt ipostazieri contrastante care sugerează de la un film la altul că actrița nu interpretează pur și simplu, ci își domină rolul prin puterea de a-l trăi, prin știința de a-l supune.

D.I. Suchianu

Romulus Rusan

Carmen Galin, Octavian Cotescu, Gina Patrîchi și Adrian Vilcu, interpreți ai noului film realizat de Elisabeta Bostan

„Saltimbancii”

DE mai multe ori Elisabeta Bostan a ilustrat, prin opera ei, vechia zicală românească: „unde pune ea mina pune și Dumnezeu mila”. Filmul *Saltimbancii* este, ca să zic așa, un fel de recidivă în această prețioasă activitate a cineaștilor care a semnat și filmele *Amintiri din copilărie*, *Tinerete fără bătrînețe*, *Veronica* sau *Mama*. Tema, încă o dată, e o temă grea, adică deopotrivă gravă și dificilă. E vorba de circ, de acel „mare-spectacol” așa de iubit de publicul de la sfîrșitul veacului trecut. Să nu se confunde Circul cu iarmarocul, nici cu teatrele zise „varieteu”, sau „café chantant”, sau „folies bergères”, sau reviste pornite din tradiția „music-hall”-ului englez sau din acele extraordinare antologii de „varietăți” din faimoasele teatre vieneze. Nu, Circul era — și circul este și astăzi — altceva. El, de la început, a exprimat nevoia de „mare-spectacol”, de super-producție. Circul, în loc de scenă, aduce o incintă circulară unde se poate petrece absolut orice: inundație ori inghet, circ sub apă sau pe gheață, invazii de fiare gigantice sau bizare, acrobații (cu trapezistii zburători), cu felurite numere a căror periculozitate îți taie respirația. Ca o destindere, șosec scurtele clovnării ale lui August Procul.

În ciuda „decăderii”, deplorate de Fellini, circul își păstrează intactă puterea de atracție, puterea lui de fericire, grandoarea celebrilor Medrano, Sidoli, Klutzki. În ciuda hazului stereotip al tumbelor din scurtele intervale cînd se string covoarele și se mătură arena, circul rămîne prin excelență un loc unde se rîde. Risul, umorul, veselia se vor obține și prin felul nostim cum dobitoacele

au conduse omenestii, dar mai ales prin felul elegant, grațios, spiritual în care acrobații îndrăcîți își execută numărul. În fața mișcărilor și vorbelor lor, izbucnesc aplauze; dar nu e numai atîta: obrajii, ochii zîmbesc, scinteiază de o fericire egal de biologică și de intelectuală. Asta, fără greș, și la toate virsele de spectatori.

Elisabeta Bostan, împreună cu scenarista Vasilica Istrate — care a pornit de la o idee din romanul lui Cezar Petrescu *Fram, ursul polar* — au zugrăvit glorioasa longevitate a comicalului de circ. Iar filmul *Saltimbancii* ne oferă capodopere de artă actoricească: Marcelloni, interpretat de Octavian Cotescu, și cei doi copii ai săi — grațioasă, iscusită călărează și trapezistă de mari înălțimi, Fanny (Carmen Galin), precum și fratele ei Geo (interpret: Adrian Vilcu, un licean, neprofesionist în ale actoriei). Prin aceștia trei, rețozarea Elisabeta Bostan recompune acel „caraghios” de înaltă și subțire calitate a spectacolului de circ. Carmen Galin a întrecut în virtuozitate pe toate „funny-girlle” cinematografului. Ea știe să fie caraghioasă, pocită, strîmbă, pentru a deveni, subit, pur și simplu splendidă; căci are frumusețe de inser și grătie în tot ce face care aminteste aspra obligatie hollywood-iană a perfecțiunii. Știți oare că ea călărează precum o desăvirșită baletistă equestă? Știți oare că unele din zborurile de mare înălțime, de la trapez la trapez, sînt făcute, cascadoricește, de ea personal? Știți oare că filmul conține cîteva scene de „artă mută” cînd Carmen Galin și excelentul ei partener Alexandru Renan vorbesc îndelung, lucruri evidente, pline de tilc, vorbesc fără sunet? Apo-

geul artei dramatice și culminația artei de pictură se întînesc în această noă formă de portret. Mai exact: o reciprocă a portretului. Căci pictorul alege din mîile de atitudini faciale ale portretizatului numai una, una singură, dar care le cuprinde pe toate, trecute și viitoare. Din contră: în filmul *Saltimbancii*, multimea și diversitatea de mișcări mimice și fizionomice, nu evocă „întreaga biografie” a personajului, ci numai acel moment unic din acea scenă particulară.

Octavian Cotescu face aci pe un circar bătrîn și mindru, cumplit de mindru de nobila lui calitate de „caraghios”. Căci — zice el, cu înțelepciune, generozitate și demnitate — omul care te face să rîzi, te face să fii un om mai bun, mai respectabil. De două ori are el, în cursul filmului, tirade în care dojenește și infierează pe cei care își permit obrăznicia și nerozia să privească cu jignitor dispreț pe „caraghios”, al cărui meșteșug și destin e să-l facă pe om să fie mai... om.

În fine, „last but not least”, reîntîlnim o specialitate personală a Elisabetei Bostan: arta de a face din figurant un personaj distinct, individualizat. În *Veronica*, de pildă, o multime de copii care aveau, ca figuranți, rol de spectatori, au devenit efectivi, fiecare în felul lui, spectator și judecător al diverselor lighioane, personaje de basm și fabulă din poveste. Și acum, figurații au fiecare altă mîtră și altă „viață de-acasă”. Ei ne fac să știm tot ce sînt numai după felul cum se uită și cum vorbește. Fiecare își dă arama (sau aurul) pe față: domni mimandicosi, coșoșnefe înfrînte, băieți de liceu și, mai ales, fetițe. Toți spun, mut, altceva decît ve-cinul.

TELECINEMA

Omul de nea

■ E UȘOR să califici un anume gen de umor drept umor „cretin”. Este ceea ce s-a întîmplat în cazul filmelor cu Norman Wisdom și nu numai cu el. Omul nu are geniu, evident, se află la ani lumină distanță de „ideea în sine”. El se află la lizieră și îl doare în cot (popular vorbind) de părerea estitelor și a sofisticatilor. Umorul „său” e frust pînă la a te înduioasa în chip pervers, ideile sînt simple, previzibile pînă la a te arunca în incertitudine: să fie oare atît de lesne a face bancuri nevinovate? Să fie atît de îndemină să comiți prostii hazoase? Unde putem ajunge, oare, în felul acesta?

E o oarecare perfidie la mijloc, să recunoaștem. Psihiatria recunoaște destule cazuri în care „cretinismul” e o formă de simulare, dacă nu cumva de apărare. Norman (actorul și personajul — ceea ce e aproape totuna, fiindcă am aflat că, în viață, omul are „perversitatea” de a se compo-ta adesea ca în filmele sale) face parte, în fond, din preanumeroasa și vesela

încrengătură a păgubosilor. Si aici mă întorc la ceea ce spuneam la început și zic: este firesc să te uii la hazul lui Norman ca la un haz „cretin”? (termenul aparține unor comentatori). Norman este direct și popular pînă la facilitate adesea, dar a

identifica această împrejurare cu slăbiciune intelectuală (citiți: debilitate mentală) seamănă cu o răutate sau cu o obtuzitate. Am văzut filmul de duminică (*Întorsătură fericită*) împreună cu alți cîțiva oameni dintre cei mai serioși, intransigenți și subțiri între-ale esteticii (nu doar cinemato-

grafice) și am constatat, în cîteva rînduri, cu un sadism pe care am avut grijă să mi-l maschez, că au pufnit în ris, că s-au coplărit dîncolo de orice morgă și de orice alt principiu, că se distrau demințial la scena din compartimentul de tren, sau la aceea a dirijatului orchestrei, sau la aceea cu ceapa, sau la aceea cu înscrisura numărului de concurs pe tricou (scenă avîndu-și, prin continuitatea ei, chiar o anume metafizică).

Cum se vede, avem de a face cu un Norman cînd stupid, cînd păgubos, cînd metafizic. Să fim serioși însă, măcar odată. El e pur și simplu vesel și înconștient pînă la convingerea că totul se poate.

Într-adevăr, Norman, totul se poate și — s-ar zice — tu nu ești chiar atît de aiurit pe cit vrei să pari. Îți bănuiesc un alter ego trist și ineficient. Oricum, vorba șlașă-rului pe care îl „ascult acum la radio: „Omule de nea / pe străduța mea / îți spun bine-ai venit”...

Aurel Bădescu

Radio Televiziune

Actualitatea muzicală

■ Interesant este să observăm cum unele dintre emisiunile transmise în această perioadă orivesc spre trecut, sintetizînd, deci, o experiență de mai multe luni și săntămini, dar și spre viitor prin perspectivele și sugestiile pe care le implică. Doiniile înregistrate de Actualitatea muzicală (realizator Silviu Gavrilă) opinii ale compozitorilor, interoreturilor, criticilor și publicului fidel sălii de concert, subliniază, astfel, semnificatia evenimentelor muzicale 1981, în primul rînd a manifestărilor omagînd centenarul Enescu, valoarea participării compozitorilor la cea de a III-a ediție a Festivalului național „Cîntarea Româ-

niei”, importanța citorva apariții editoriale de specialitate, largul ecou al concertelor în primă audiere sau al ciclurilor tematice, fenomenul îmbucurător al lansării și afirmării depline a numeroase tinere talente. Nu în ultimul rînd trebuie amintit, cum remarcă un participant la debateră, felul competitiv în care televiziunea a intervenit în viața muzicală a țării, televiziunea și, am adăuga noi, și radioul. Este un adevăr deseori subliniat în această rubrică și observat, iată avem proba, și de opinia publică. Atît televiziunea ct și radioul a multor și bine conduse emisiuni de informare și formare muzicală, dedicînd, apoi, soații largi transmiției de concert și înregistrări, unele memorabile. Pe micul ecran au fost prezentate în 1981 cîteva filme-eseu generate de partituri enesciene sau a partinînd unor compozitori contemporani, experiență a cărei continuare în 1982 se impune cu necesitate. La fel ca și implicarea angajantă a opțiunilor publicului cum, de altfel a și început a o face *Serata muzicală t.v.* (realizatori Iosif Sava și Mariantî Banu) în ultima ediție din acest an cînd a inaugurat un nou ciclu, **Preferințele iubitorilor de artă**, orîma invitată în studio fiind Cristina Va-

seliu, profesoară la Liceul I.O.R. din București.

■ Bine alcătuite s-au dovedit și radiofonicele **Semnături în contemporaneitate** de săntămîna trecută (emisiune de Constantin Visan), dovedind prin cuvîntul unor cunoscuți scriitori, sculțori, matematicieni că **Nimic nu-i fără osteneală**, că opera de artă ca și opera științifică sînt forme înalte, specifice, înobilate ale muncii. Acum peste 250 de ani Leibniz nota într-o scrisoare: „Muzica este un exercitiu de aritmetică tainică și cel care i se consacră nu știe că minuieste numere”. Cam în aceeași epocă, preluînd o tradiție veche de multe secole, Vico așeză studiul geometriei olane („un fel de pictură”), alături de cel al limbilor și al cântîrilor de poezie, istorie, oratorie, ialoane, toate, esentiale pentru desăvirșirea personalității. Vocea savantului și cea a artistului se întînesc în soatiul armonic al muncii intelectuale, iar creațiile lor au o puternică valoare modelatoare a cunoștințelor și conștiințelor.

Ioana Mălin